

WAPRAS

Elenos Juknevičiūtės piešinys.

etaplus

Meno teritorija #15

2023/03/31

„PASAULĮ MATAU
DIDINGAIS
VAIZDINIAIS“

2

ŠIAULIŲ DAILĖS
GALERIJOJE –
VAGYSTĖ!

2

KETURIASDEŠIMTASIS „RESURREXIT“
FESTIVALIS: MUZIKA,
VILTĮ PRIKELIANTIS MENAS

4

LITERATŪRINĖS
KALBOS
PAVOJAI

5

SINCHRONIJOS IR
CREDO: SUSTOJIMAS
DRAUDŽIAMAS

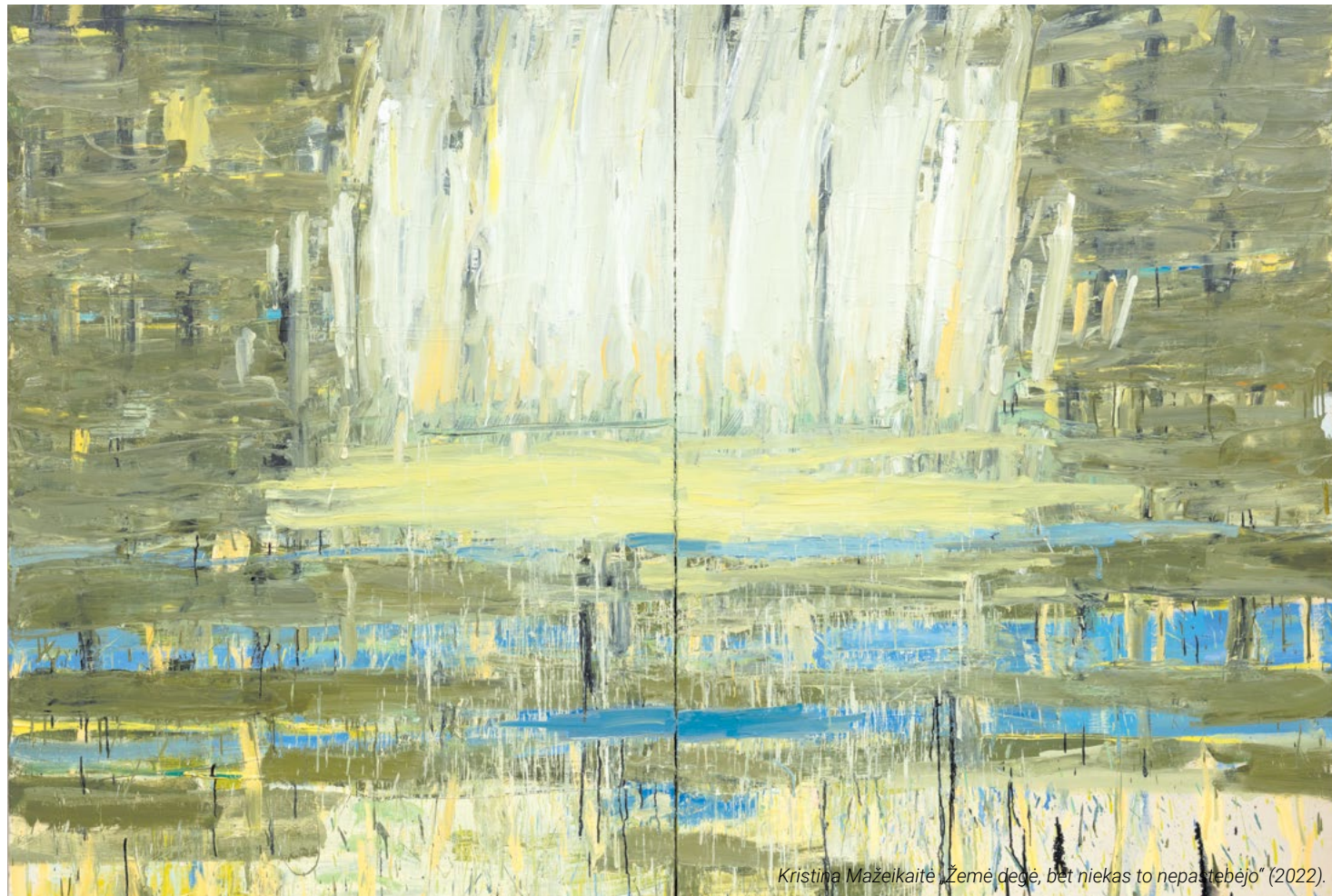
6

GERIAUSI MOKSLEIVIŲ
DARBAI TAPS
ATVIRUTĖMIS

8

„PASAUĲ MATAU DIDINGAIS VAIZDINIAIS“

Šiaulių dailės galerijoje veikia tapytojos Kristinos Mažeikaitės paroda „Žemė degė, bet niekas to nepastebėjo“. Kristina ne tik menininkė, bet ir ekonomikos mokslų doktorantė, aktyviai dalyvaujanti ne tik parodose, bet ir tyrimuose! 2022 m. Kristina su kolege atliko lyčių lygybės tyrimą kultūros sektoriuje, tad ne tik apie meną, bet ir apie kuriančius vyrus ir moteris pasikalbėjome raštu. Balandžio 15 d., šeštadienį, minint Kultūros dieną, 15 val. menininkė kviečia gyvam susitikimui ir ekskursijai po parodą, kur daugiau kalbėsime apie jos kuriamas degančias žemes.

Kristina Mažeikaitė „Žemė degė, bet niekas to nepastebėjo“ (2022).

– 2006 m. Vilniaus universitete pradėdi ekonomikos bakalauro studijas, o 2009 m. – jau atsiduri Vilniaus dailės akademijoje, kur studijuoji tapybą. Kaip pajutai, kad teptukas turi būti tavo rankose?

– Būdama 16-os nusprendžiau stoti į Vilniaus J. Vienožinskio dailės mokyklą. Ją kaip tik buvo pradėjęs lankyti mano brolis, todėl norėjau išbandyti ir aš. Įdomu, kad pirmasis mano tapybos mokytojas ir buvo brolis, kuris padėjo pasiruošti stojamiesiems. Iki šiol atsime nu man sustaty-

tą natūrmortą su kryželiu ir dviem vėlinių žvakėmis.

Įstojusi į „Vienožinskį“, galėjau susipažinti su įvairiomis disciplinomis: grafika, skulptūra, keramika, tapyba, dizainu, piešimu ir t. t. Bet tapyba man buvo artimiausia, geriausiai joje jaučiausi. Sulaukdavau nemažai palaikymo iš „Vienožinskyje“ dirbusių tapytojų, pavyzdžiui, Justinas Vaitiekūnas buvo atkreipęs dėmesį į mano koloristinę klausą, sakė, kad tokių sutinka kartą per dešimtmetį. Per J. Vienožinskio mokyklos diplominių darbų gynimą mokytoja Rasa Noreikaitė-Miliūnienė palinkėjo man neužmesti tapybos. O galvodama, kaip jos neužmesti, nuėjau į VDA stojamuosius, kur paskui tęsiau tapybos studijas. Tad viskas klostėsi gana natūraliai. Bent jau taip galėtų atrodyti iš šono. Viską komplikavo tai, kad tuo metu jau studijavau ekonomiką, tad viduje buvo nemenkas iššūkis ir pasiryžimas viską suderinti. Bet sekiau paskui savo intuiciją ir tuo metu man atrodė išties svarbu nepamesti tapybos.

– Tęsei studijas Vilniaus dailės akademijoje, įgijai magistro laipsnį, tačiau grįžai studijuoti ekonomikos, o dabar dar ir tapsi ekonomikos daktare! Kaip šie du, atrodytų, nesuderinami laukai dalijasi tavo kasdienybėje?

– Niekada negalvoju apie tapybą ir ekonomiką kaip apie nesuderinamus ar neįmanomus polius. Tiesiog darau tai, kas man įdomu. Žmogus gali labai daug, beprotiškai daug. Man atrodo, kad šios dvi sritys mano gyvenime viena kitą papildo.

Kita vertus, labai apibendrintai būtų galima sakyti, kad tiek tapybos tikslas, tiek ekonominių / ekonometrinių tyrimų tikslas – pažinti ir suprasti pasaulį, paaiškinti vykstančius procesus. Šių dviejų disciplinų tikslas aiškus ir bendras, skiriasi tik metodai: vienur teptuku maišau dažus, kitur su-

▶ Nukelta į 3 p.

ŠIAULIŲ DAILĖS GALERIJOJE – VAGYSTĖ!

Nuo 2022-ųjų pabaigos Šiaulių dailės galerijoje savanoriauja pareigūnė Renata Nauburytė. Galite pagalvoti – ką policininkė veikia galerijoje? Ogi kuria edukaciją!

Renatos iniciatyva galerijoje startuoja nauja edukacinė veikla „Detektyvas Šiaulių dailės galerijoje“, kurioje kviečiami dalyvauti ne tik mokyklinio amžiaus vaikai, bet ir šeimos, ieškančios, kur ne tik smagiai praleisti laisvalaikį, bet ir sužinoti daug naujų dalykų apie kriminalistų darbą.

Kurdama edukaciją, Renata pati ne vieną valandą praleido mokydama iš savo kolegų, gilindama į kriminologų darbą bei ieškodama būdo, kaip jų darbinę praktiką įlieti į edukacinį procesą.

Edukacija „Detektyvas Šiaulių dailės galerijoje“ kviečia leisti į simuliaciją, kurios metu dalyviai kartu bando išsiaiškinti, kuris meno kūrinys dingio iš ekspozicijos. Rinkdami ir fiksuodami galimo nusikaltimo

įkalčius, bando ne tik nustatyti, kaip įvyko vagystė, bet ir suprasti nusikaltėlio motyvus.

Edukacijos metu įkalčiams rinkti ir fiksuoti naudojami tikri kriminalistų tyrimo įrankiai bei priemonės, tad dalyviams tai puiki proga pažinti tyrėjo darbą iš arti, padedant policijos pareigūnei nuimti pirštų antspaudus, mikrodaleles ir sekti nusikaltėlio pėdsakais.

Susidomėję išbandyti edukaciją, galės tai padaryti balandžio 16 d., sekmadienį, 13 val. Detalesnę informaciją ir registracijos formą rasite Šiaulių dailės galerijos svetainėje ir feisbuko paskyroje.

Organizatorių nuotraukos.

A. Lamausko nuotr.

► Atkelta iš 2 p.

darinėju ekonometrinius modelius ir skaičiuoju pagal formules.

– *Kaip žmogaus, kuris daug studijuoja, turi paklausti – kas tau yra išsilavinimas?*

– Man atrodo, kad pirmiausia išsilavinimas – tai galimybės. Man tai galimybė bandyti pažinti kontekstus, suprasti visumą, galų gale – pažinti save. Išsilavinimas skatina smalsumą, nepasitenkinimą trupučiu informacijos, norą gilintis toliau, kritiškumą ir pagarbą įvairovei.

Išsilavinimas leidžia patirtis laike. Galima permąstyti teoretikus, jų idėjas, su jais tam tikra prasme padiskutuoti, nesutikti su Gilles'u Deleuze'u ir pasakyti, kur jis suklydo, galima pasivaržyti su Paul'iu Cézanne'u ir pabandyti sukurti geriau. Ar tai nėra žavinga?

Be to, išsilavinimas apsaugo nuo nuobodulio.

– *Negana studijų, dėstai universitete, prisidedi prie įvairiausių tyrimų. Pernai su kolege Kamile Čelutkaite atlikote lyčių lygybės kultūros sektoriuje tyrimą. Kodėl ėmėtės šio tyrimo? Ką jis atskleidė?*

– Su Kamile susitikome Lietuvos kultūros taryboje. Tuo metu vadovavau Lietuvos kultūros tarybos Stebėsenos ir analizės skyriui, o Kamilė norėjo išbandyti praktiką. Ji atėjo su idėja nagrinėti lyčių lygybės aspektą. Pati iki to laiko taip pat buvau šiek tiek pradėjusi nagrinėti šią temą, tad man patiko jos mintis. Mūsų susitikimo rezultatas – tyrimas. Motyvavo ir tai, kad duomenų apie lyčių lygybę kultūros srityje nebuvo surinkta ir susisteminta, todėl norėjosi duoti pradžią ir parodyti, kad galima šį bei tą susisteminti, suskaičiuoti. Pavyzdžiui, kitos menų tarybos taiko net tam tikrus skatinimus lyčių lygybei. Lietuvos kultūros politikoje ši tema nebuvo paliesta. Net ir tyrimų analogiška tema iki šiol nebuvo. Atliktas tyrimas vertingas ir tuo, kad surinktus kiekybinius duomenis papildėme moterų menininkių ir vyrų menininkų fokus grupių interviu – apie lyčių lygybę klausėme ir vyrų nuomonės, pastebėjimų.

Pirmiausia skaičiai parodė, kad moterų menininkės gauna vidutiniškai bent 200 Eur mažiau pajamų nei vyrai. Be to, pajamų nelygybė didėja su amžiumi (iki 35

metų moterų uždirba 90 proc. vyrų atlygio, nuo 35 metų – 70–80 proc.).

Vertinant emocinę būseną, moterų menininkės nurodė, kad kas trečia jų patiria stresą darbinėje aplinkoje, kas penkta – diskriminaciją dėl lyties ar amžiaus, kas šešta – patyčias, viena iš 15 – seksualinį priekabiavimą. Lyginant su vyrais, reikšmingai didesnė moterų dalis susiduria su visais minėtais iššūkiais darbinėje aplinkoje.

Dar vienas įdomus aspektas išryškėjo panagrinėjus LKT kultūros ir meno projektų vadovų statistiką. Apskaičiavome, kad 2015–2022 m. moterų vadovavo 10 350 projektų, kuriems LKT skyrė 94 mln. Eur. Vyrai per tą patį laikotarpį vadovavo daugiau nei per pusę mažesniams projektams skaičiui. Ar tai parodo moterų ekonominę ir įtakos galią? Vienareikšmiškai negalima atsakyti, nes kultūros sektorių pasižymi žemesniu darbo užmokesčiu, lyginant su kitais sektoriais, tad tai, kad dominuoja moterų, irgi gali būti traktuojama kaip nelygybės aspektas šalies mastu. Be to, tenka pripažinti ir kitą stereotipą, kad „meną kuria vyrai, o užrašo moterų“. Todėl labiau džiugintų tolygesnis pasiskirstymas.

Fokus grupių interviu metu tiek vyrai, tiek moterų sutiko, kad moterų susiduria su daugiau iššūkių nei vyrai, kad vis dar egzistuoja stereotipiniai vertinimai, kurios profesijos yra vyriškos, o kurios moteriškos, kad vis dar pasirenkama moterims už tą patį darbą mokėti mažiau, nes jos nemo-ka taip stipriai derėtis kaip vyrai, dažnai nebūna tokios pasitikinčios savimi ir pan.

Galiausiai tyrimo metu buvo suskaičiuota, kiek 1989–2021 m. nacionalinių kultūros ir meno premijų gavo vyrai menininkai, o kiek moterų menininkės. Tai skirtumai išpūdingi – tris su puse karto daugiau vyrų gavo apdovanojimus. Nesakau, kad dabar premijas reikia skirti pagal kvotas vyrams ir moterims, bet tai gerai reziuumuoja, kokią kainą sumoka moterų už egzistuojančią lyčių nelygybę dėl to, kad turėjo skirti laiko rūpintis vaikais, dėl to, kad iš kūrybinės veiklos negalėjo pragyventi ir dirbo papildomus darbus ir t. t.

– *Žmogaus teisių kino festivalyje „Nepatogus kinas“ buvo rodomas filmas „Seksas – kamera – galia“, kuriam režisierė Nina Menkes dekonstruoja Holivudo kino industriją, pateikdama statistinius rodiklius apie smurtą prieš moteris, seksualinį priekabiavimą, at-*

lyginimų skirtumus ir teigdama, kad moters objektyvizavimo tradicija tiesiogiai yra už juos atsakinga, nes ne tik palaiko, bet ir toliau skiepija stereotipinį požiūrį į moterį ir jos vaizdinius. Įstrigo mintis, kad moters objektyvizacija yra kaip oras: mes tiesiog kvėpuojame, per daug nemąstydami apie jo sudėtį, poveikį. Kaip manai, ar yra veiksmingų būdų, kaip tai keisti?

– Labai pritarčiau. Net žvelgiant iš kultūros politikos perspektyvos. Nemanau, kad kažkas yra nusistatęs moterims nesiskirti, pavyzdžiui, Nacionalinių kultūros ir meno premijų. Anaipol. Bet tas situacijos palikimas savieigai sugrįžta bumerangu moterims. Vienas iš paprastų būdų padėti – tai skaidrumas darbo rinkoje, mokant atlyginimus. Viena fotografė fokus grupių interviu metu buvo pasidalijusi, kad sutikdavo dirbti už labai mažus honorarus, kol nesužinojo, kiek už tokį darbą yra mokama vyrui fotografui. Žinodama, kokie atlygiai egzistuoja, ji irgi pradėjo už savo darbus prašyti panašių honorarų.

Kartu tenka pripažinti ir tai, kad pati bendruomenė galėtų būti vieningesnė, labiau vieni kitus palaikyti ir neužsimerti matant, kad tavo grupioke studijų metu ar tavo teatro grupės kolegė repetacijų metu patiria seksualinį priekabiavimą ar patyčias.

Tikiu, kad viešumas, skaidrumas ir bendruomeniškumas gali daug padėti. Taip pat manau, kad reikia nuosekliai atlikti situacijos stebėseną, kad tema būtų nuolat aktualizuojama, – tikiu, tai taip pat gali prisidėti prie požiūrio keitimosi bei paskatinti menininkes nesutikti su netinkamomis darbo sąlygomis.

– *Ar atlikto tyrimo duomenys Lietuvoje kuo nors ryškiai skiriasi nuo Europos statistikos, ar atliepiame „tradiciją“?*

– Pagal lyčių lygybę ES Lietuva yra gana žemoje pozicijoje. 2022 m. Lietuva surinko 60,8 balo. Palyginimui, ES vidurkis yra 68,6 balo, o pirmoje reitingo pozicijoje yra Švedija, surinkusi 83,9 balo. Be to, keletus metus iš eilės Lietuva yra toje pačioje reitingo pozicijoje ir lenkia tik septynias valstybes: Lenkiją, Kiprą, Čekiją, Slovakiją, Vengriją, Rumuniją ir Graikiją.

Pirmiausia lyčių lygybės problema egzistuoja šalies mastu. O tai galiausiai persikelia ir į kultūros sektorių. Ten tai tampa dar opesne problema, nes tai vienas sektorių, kur dominuoja žemesni atlyginimai ir dirba santykinai daugiau moterų.

– *Vienas ryškiausių skirtumų tarp vyrų ir moterų kultūros sektoriuje tas, kad vyrai dažniau sulaukia įvertinimų ir apdovanojimų už kūrybos praktiką, o moterų renkasi kultūros vadybą. Kodėl tai nutinka? Neįmanoma moterų nesirenka meno studijų, nenori tapti menininkėmis?*

– Moterų renkasi meno studijas ir nori tapti menininkėmis. Daug kur studijų metu apskritai dominuoja moterų. Pavyzdžiui, mano studijų metais tapybos kurse dauguma buvo moterų. Kodėl galiausiai situacija apsiverčia? Fokus grupių diskusijų metu tiek moterų, tiek vyrų pažymėjo, kad moterims menininkėms kyla daugiau iššūkių. Prie to prisideda ir moters savivertė, pasitikėjimas, ir šeimyninė padėtis – motinystės atostogos. Pavyzdžiui, buvo pasidalyta patirtimis, kad kai menininkė laukėsi vaikelio, niekas jos nebeklausinėjo apie ateities kūrybos planus, tarsi nurašė. Kita menininkė apskritai slėpė, kad jau turi vaikų, nes vėlgė jos aplinkoje egzistavo stereotipas, jog motina nebeturės laiko kūrybai. Neretai ir kūrybinė aplinka, darbo organizavimas nėra pakankamai pritaikyti menininko porei-

kiam. Galiausiai tenka pripažinti ir tai, kad būti menininku – tai sutikti su nepastoviu atlygiu, reikšmingu jo svyravimu. Vadybinis darbas gali būti saugesnis, patogesnis, labiau disciplinuotas ir suderinamas su kitais poreikiais.

– *Pati dirbi ir studijuoji, tačiau aktyviai užsiimi ir kūrybine praktika. Ar susiduri su suderinimo problematika?*

– Aš beprotiškai daug dirbu. Tokia yra suderinimo kaina. Viskas įmanoma, bet kainuoja labai daug asmeninių jėgų. Nėlabai turiu tokio dalyko kaip laisvalaikis, nes arba tapau, arba rašau (pavyzdžiui, atlieku tyrimus). Bet kartu nesigailiu savo pasirinkimo, nes tapyba man viską įprasmina, sustato į vietas. Esu dėkinga gyvenimui, kad galiu kurti.

– *Dažniausiai kuri ant didelių drobių. Kuo toks procesas tave vilioja? Ar nėra sudėtinga suvaldyti didelį formatą? Gal tai iššūkis sau?*

– Taip, tapyti ant didelio formato yra nelengvas iššūkis, bet kartu ir labai įdomus. Pats formatas nėra savitiksli, jis pasirenkamas sąmoningai, atliepiant paveiklo koncepciją, vaizdinį. Mano pagrindiniai motyvai yra žemės vaizdai, peizažai. Jiems atskleisti parankus didelis formatas. Per paveikslus noriu kurti taktines patirtis, noriu, kad paveikslai įtrauktų žiūrovą, kad žiūrėdamas jis galėtų pajusti įtapatą jėgą, nuotaiką, būseną. Tad formatas yra vienas iš įrankių tai minčiai perteikti. Pasaulį matau didingais vaizdiniais.

– *Šiaulių dailės galerijoje pristatai parodą „Žemė degė, bet niekas to nepastebėjo“. Apie ką ji? Kas tave įkvėpė kurti tokį ramų degimą?*

– Pagrindinis motyvas – peizažas, tačiau pats peizažas nėra galutinis tikslas – tai tik atspirtis tapybos veiksmui, spalvinei gamai ar paveiklo struktūrai. Pasitelkdama transformaciją, šviesos tapybą, kalbu apie egzistencines patirtis, noriu užfiksuoti einantį laiką, nutapyti jo potyrį, susitaikymą su būtimi. Kartu man patinka ribinės situacijos, kur tarsi tuoj tuoj kažkas įvyks, toks akimirkos sušvitimas. Nemažai apie tai galvoju tapydama. Man tos ribinės situacijos neatrodo chaotiškos ar be galo ekspresyvos, priešingai, išivaizduoju jas sutelktas, priakumuliuotas energijos, bet dar nesproginėjančias. Tai viena iš inspiracijų ramiam degimui. Šių ribinių situacijų tapybinį apmąstymą gerai reziumavo pasirinktas parodos pavadinimas.

Visgi su šiuo pavadinimu sieju ir daugiau prasmų. Viena parodos lankytoja pastebėjo, kad šiandienos geopolitinėje ir ekologinėje situacijoje degančios žemės vaizdinio pasirinkimas yra taiklus ir aktualus. Iš tikrųjų parodos struktūra neatsieja nuo mūsų kasdienės aplinkos. Pavadinimas „Žemė degė, bet niekas to nepastebėjo“ mano mintyse atsirado tą žiemą prieš karą. Eidavau vis į studiją, o mintyse – vien tik deganti žemė. Viduje jaučiau didelę įtampą, o išorėje atrodė tarsi viskas gerai. Manau, kad tai nebloggeri reziumuoja daugelį šiandienos situacijų.

Kartu kūryboje nuolat permąstau kūrėjo egzistenciją, jo vietą visuomenėje, santykį su žiūrovu. Ir šiandien man atrodo, kad, kaip ten bebūtų, kiek bepavyktų sukurti, kūrėjas lieka vienišas. Gali sukurti didelių dalykų, siekti savo ambicijų, džiaugtis, jei pavyksta nutapyti šviesą, bet šalia turi susitaikyti ir su abejingumu, pasyviu, nuobodžiančiu žiūrovo žvilgsniu. Gali būti, kad žemė degė, bet niekas to nepastebėjo.

KETURIASDEŠIMTASIS „RESURREXIT“ FESTIVALIS: MUZIKA, VILTĮ PRIKELIANTIS MENAS

Kubiliejiname – keturiasdešimtajame – festivalyje „Resurrexit“ klausytojai ir muzikos mylėtojai visą savaitę tarp šv. Velykų ir Atvelykio (balandžio 10–16 d.) turės galimybę mėgautis didinga ir pakilia chorine muzika, vargonų magija, tarptautinį pripažinimą pelniusių muzikos meistrų atliekamomis programomis ir akademikus bei muzikos teoretikus sutrauksiančia tradicine konferencija.

Festivalio naujovė – studijų kelionė (angl. *study tour*), kurioje dalyvaus jaunieji Lietuvos, Airijos, Kolumbijos, Vengrijos, Norvegijos, Kinijos muzikai. Visą savaitę jie dalyvaus festivalio renginiuose, repeticijose, konferencijoje, diskutuos, susipažins su „Polifonijos“ darbo specifika. Gauti išpuščiai ir žinios prisidės prie jų muzikinių, vadybinių ir kitų kompetencijų kėlimo bei paskatins pozityvų festivalio „Resurrexit“ reprezentavimą Lietuvoje ir užsienyje.

1978 m. Sigitui ir Danutei Vaičiulioniams kilo muzikinės savaitės, kaip senosios muzikos festivalio, idėja. Po daugiau nei dešimtmečio jis peraugo į tarptautinį bažnytinės muzikos festivalį. Metams bėgant, jame ėmė drąsiau skambėti pasaulietinė, įvairesnių žanrų muzika. Nuo 2007 m. festivalis žinomas „Resurrexit“ pavadinimu.

Šiųmetis festivalis vyks keturiose Šiaulių bažnyčiose (Šv. apaštalo Petro ir Pauliaus katedroje, Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo, Šv. Jurgio ir Šv. Ignaco Lojolos bažnyčiose), išsiplėsdamas ir į kitų miestų maldos namus bei rūmus: ukrainiečių liaudies dainų koncertą galės išgirsti klausytojai Pakruojos sinagogoje, o senosios muzikos programą ansamblis „Chiaroscuro“ atliks Renavo dvare, Mažeikių r.

Festivalio atidarymo koncerte (balandžio 10 d. Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo bažnyčioje) skambės dvejose didingose, nepakartojamo grožio mišios, XIX a. sukurtos Austrijos ir Lichtenšteino, Vokietijos kompozitorių. Šių dviejų išpuščingų mišių programą festivalio atidarymo koncerte atliks choras „Polifonija“, pučiamųjų instrumentų grupė, o muzikams diriguos nacionalinio bei tarptautinio pripažinimo sulaukęs daugiabramenis chordinės muzikos specialistas iš Vokietijos prof. Janas Schumacheris.

Balandžio 11 d. Šiaulių kamerinėje salėje „Polifonija“ klausytojus pasitiks „Kontrabosų magija“ – programa, sudaryta iš garsiausių XVIII–XXI a. kompozitorių kūrinių, atliekamų jauno ir siekiančio lauzyti standartus kontrabosų kvarteto „Bass_4“. Neįprastas kvartetas kvies pažvelgti naujai į klasikinę, tango ir šiuolaikinę muziką, kontrabosos galimybes, išgaunamų garsinių spalvų ir tekstūrų įvairovę, sužavėsiančią taktiškumu, tad klausytojams koncertas turėtų atnešti naujovių vėjo.

Balandžio 12 d. toje pačioje salėje skambės jaunatviški vokalo specialybės studentų ir absolventų kolektyvo „Baltic Solo Choir“ balsai, diriguojami choro įkūrėjo ir meno vadovo Egidijaus Kavecko, dirbusio su tokiais kolektyvais kaip mišrūs chorai „Bel Canto“ bei „Lietuva“ ir pelniusio aukščiausius chordinės muzikos prizus Baltijos šalyse su vokaliu ansambliu „Balsai“.

Mistiškai, ilgesingai ir jautriai skambančiai 12-os dalių Erico Whitacre'o kompozicijai „Šventasis šydas“, atliekamai choro, pritaris talentingi jaunosios kartos muzikai – violončelininkė Elena Daunytė ir fortepijono meistras Motiejus Bazaras.

Kompozicija „Šventasis šydas“ atspindi kūrinių iniciatoriaus ir bendrakūrėjo, poeto Charleso Anthony'o Silvestrio žmonos Julios kelionę kovoje su vėžiu, sudėtingas emocijas ligos metu, blėstančios gyvybės bei šydo tarp gyvenimo ir mirties plonumo apmąstymą, pasitelkiant poeto, jo žmonos ir kompozitoriaus E. Whitacre'o poeziją, užrašus bei laiškus, tad kompozitorius rekomenduoja klausytis kūrinių skaitant tekstus, nes jie lygiaverčiai muzikai. Pirmoje dalyje klausytojai išgirs Julios temą, atliekamą fortepijonu, o šyda, skiriančią gyvųjų ir išėjusių pasaulius, palaikys violončelės grojama do. Abu fragmentai lydės viso kūrinių metu, primindami apie šių pasaulių artumą.

Įpusėjus savaitei festivalio lankytojų vis dar lauks nemažai staigmenų. Viena jų – svečias iš Romos, vargonininkas Giampaolo di Rosa, kuris balandžio 13 d. prakalbins Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo bažnyčios vargonus.

Vienas lengviausių ir pasaulietiškesnių koncertų festivalio programoje „Neapolio skonis“ balandžio 14 d. klausytojus kvies į kavinę-barą „Arkos“ ir sieks nukelti svečius į kavinės „Napulitana“ kuriama gyvos muzikos, kvapų, skonių, pašnekusių ir miestietiško gyvenimo ritmo aplinką. Neapolietiškos muzikos atliekėjų kvartetas: vokalistas Pasquale Pirolli, pianistas Pasquale Cirillo, kontrabosistas Giuseppe Arena ir akordeonistas Mimmo Matania, koncerto lankytojams dovanos smėlėtų Viduržemio jūros krantų dvelksmą ir pietietiško temperamento jausmą – saulės išsiilgusių lietuvių svajonę.

O štai vienas didžiausių renginių šių metų fes-

tivalyje – tradiciją tęsiantis skambančių bažnyčių šeštadienis (balandžio 15 d.). Šv. apaštalo Petro ir Pauliaus katedroje mišių metu giedos ir po jų koncertinę programą atliks Vilniaus arkikatedros bazilikos Šeimų choras (vadovės Eglė Čigriejūtė-Strolienė ir Rita Nenėnaitė). Šv. Jurgio bažnyčioje mišiose giedos ir po jų koncertuos choras „Langas“ (meno vadovė ir dirigentė Rita Kraucevičiūtė). Šv. Ignaco Lojolos bažnyčioje, vargonuojant Robertai Daugėlaitei ir saksofonu pritariant Svajūnui Birgiolui, skambės kamerinio choro „Cantate Domino“ balsai (vadovas Rolandas Daugėla).

Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo bažnyčioje susirinkusieji galės išgirsti Chmelnyckio savivaldybės akademinio kamerinio choro (vadovas Ichoris Cmurus) programą „Penki Ukrainos dvasinės muzikos šimtmečiai“.

Festivalio „Resurrexit“ savaitę vainikuos galingas uždarymo koncertas, apjungiantis Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro chorą (vadovas Vladimiras Konstantinovas), iš Ukrainos atvykusį Chmelnyckio savivaldybės akademinį kamerinį chorą „Polifonija“ (meno vadovas ir vyriausiasis dirigentas Linas Balandis) ir Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro simfoninį orkestrą (vadovas Tomas Ambrozaitis), o tokios tvirtos pajėgos sutelktos didingam ir sudėtingam keturių dalių giesmių ciklui, kurį sukūrė operomis garsus kompozitorius Giuseppe Verdi.

Ciklas „Keturišios šventos giesmės“ sudarytas iš keturių skirtingu metu parašytų

giesmių, tačiau jos išleistos vienu rinkiniu ir šiomis dienomis dažniau atliekamos kaip bendras ciklas.

Kasmet festivalis siūlo nemažai įvairių naujovių ir kartu gracingai tęsia tradicijas. Viena tokių tradicijų yra mokslinė konferencija „Religinė muzika: menas, mokslas, praktika“. Šių metų konferencijoje pranešimus skaitys Lietuvos muzikos ir teatro akademijos (LMTA) dėstytoja, Muzikos katedros vedėja doc. dr. Laima Budzinauskienė, Vilniaus Šv. Kryžiaus Atradimo (Kalvarijų) bažnyčios vargonininkė ir choro vadovė, taip pat savo karjeroje vargonavusi Vokietijos ir Olandijos bažnyčiose, Dovilė Savickaitė, LMTA dėstytoja, Vargonų ir klavesino katedros vedėja, Religinės muzikos centro Vilniuje vadovė ir Vilniaus Šv. Kazimiero bažnyčios vargonininkė Renata Marcinkutė-Lesieur bei kiti pranešėjai, savo srities meistrai iš Lietuvos ir užsienio, pristatysiantys praeities kompozitorių ir kolektyvų veiklos analizę, pranešimus sakralumo teorijos, šiuolaikinių bendruomenės formavimo patirčių, atlikimo technikų ir improvizacijos bei socioekonominių temomis. Konferenciją moderuos vargonininkė, muzikologė ir pedagogė doc. dr. Eglė Šeduikytė-Korienė. Kupiną teorinių pranešimų dieną užbaigs praktinė mokytojos ekspertės Ingos Petrauskienės vedama meistriškumo pamoka, dalyvaujant tarptautinių konkursų laureatui Radviliškio muzikos mokyklos jauniui chorui „Saulės vaikai“, tad konferencijos metu bus ką išgirsti bei patirti ir muzikos mėgėjams, ir profesionalams.

2023
04
10-16

ŠIAULIAI
PAKRUOJIS
RENAVALS

RESURREXIT
FESTIVALIS

Prikelsime viltį

LITERATŪRINĖS KALBOS PAVOJAI

Dr. doc. Gintaras LAZDYNAS

Turėčiau didelį ruporą, iškart kreipčiausi į tautą ir paprašyčiau nuo ateinančio pirmadienio nebe kalbėti literatūriškai. Aš jau pradėtu užsikimšti ausis. Darosi pavojinga. Pereiti prie neliteratūrinės, necenzūrinės kalbos ir sprogdinti apsauginius šliuzus, kad į mūsų kalbą imtų srūti riebus keiksmažodžiai ir vulgarūs žodžiai, neraginu. Atvirksčiai. Raginu statyti šliuzus iš priešingos pusės, nes neliteratūrinė kalba plačiu srautu jau veržiasi į literatūrą ir tampa literatūrine. O juk bent jau iki šiol literatūrinė kalba buvo taisyklingos ir švarios kalbos pavyzdys.

Anksčiau literatūra buvo apsaugota nuo riebių keiksmažodžių, o štai pikantiškų žodelių retsykliais pasitaikydavo. Gerai prisimenu, kai paauglystėje draugas iš bibliotekos parsinešė Jerome'o Salingerio „Rugiuose prie bedugnės“ ir pacitavo paaugliui turbūt vertingiausią vietą: „Tu dulkinai ją, dulkinai?“ – knygą perskaitė visas kiemas. Niekieno neverčiamas. Paskui atsirado Christopherio Nicolio „Rupertas Longdinus“ su erotiškais deimančiukais, bet visiškai be pikantiškų žodelių. Tai buvo literatūrinė kalba. Gundė ir viliojo ne vien draustas vaisius, tose knygose buvo ir kitų patrauklių dalykų, tačiau natūraliai iš paauglio veikėjo lūpų išsprūdęs ir meniškai įaustas „dulkinai“ buvo tikras masalas berniukščiams paaugliams, vien dėl jo buvo verta perskaityti knygą.

Paskui atėjo kiti laikai. Griuvo geležinės uždangos ir mums atsivėrė tikra vakarietiška kultūra, kurios taip buvome išalkę, kad net nepastebėjome, į kokią atliekų duobę iškart sukritome, ir visas tas pamazgas nuoširdžiai palaikėme tikra kultūra. Tikėjome, kad laisvė reiškiasi tuo, jog galima daryti, ką nori. Ir darėme, ką norėjome, o norėjome tiek nedaug – pasimurkdyti pirmųkščių instinktų knibždančioje pelkėje. Net televizijoje atviro sekso scenos

nelaukdavo vėlyvo vakaro. Po kelerių metų pasisotino ir išsiblaivėme.

Tais laikais knygyno lentynoje radau naują garsėjančio autoriaus romaną, bet nespėjau juo pasidžiaugti, nes atverčiau pirmą pasitaikiusią vietą ir pataikiau: „Mes dulkinomės taip, kad net kaulai braškėjo.“ O, ne, tai jau ne Salingeris. Pirmą pažintis tapo ir paskutine su dramatiško likimo autoriumi, kuriam gyvenime teko pabuvoti visai neliteratūrinėse vietose. Tačiau literatūra – ne kalėjimas ar tarpupartė, jeigu jau rašai romaną, tai paišink, kur šiame vulgariame sakinyje menas. Vaizduodamas vulgarią tikrovę menas ją tiria ir tik tol išlieka menas, kol nepradedą dauginti vulgarumo.

Po 15 metų garsiajame romane apie Vilniaus baroką tarpupartėjų leksika jau įsidrąsinusi: „kālė poniai profeso-

vaizduotėje sukurti tokį pasibaisėtino vulgarumo pojūtį, kokio net ir trys aukštai rusiškų keiksmažodžių nesukurs, o prastas rašytojas griebiasi atvirų plikų keiksmažodžių, tikėdamasis priblokšti skaitytoją nepraustaburniška leksika. Tikrovė nugali, bet menas paguldomas ant menčių. Menas nėra tikrovės atspindys, menas analizuoja tikrovę, o ne pasikeičia su ja vietomis. Net ir garsusis klasicistų principas – „stebėk, pažink, imituok gamtą“ – nereikalavo aklo atitikimo tikrovei.

Poetas simbolistas Charlesas Baudelairas vaizduotė laikė menininkui būtinu kūrybos įrankiu, kuris suteikia galią prasibrauti į daiktų ir būties gelmę, o vaizduotės stokoiantis menininkas lieka prilipęs prie tikrovės paviršiaus. Atrodo, kad daugeliui šiuolaikinių rašytojų, kurie moka rašyti, bet nemoka kurti, toji daiktų ir būties gelmė yra naujasis tabu, kuris juos gąsdina, kelia pavojų ir nuo kurio jie truks plyš stengiasi pasislėpti po naująja neliteratūrine literatūrine kalba.

Apsisaugoti nuo kalbos keliamo pavojaus žmonija kadaise išrado tabu apynasrį, kuris tramdė nepageidaujamą turinį. Šiais laikais tabu ratas vis labiau siaurėja, ribos nyksta, eufemizmai neberekalingi, nes vis daugiau baugių žodžių prasibrauna į kasdienybę, kur nustoja savo gąsdinančio poveikio. Neliteratūrinė kalba nėra absoliutus blogis. Ji yra žmonių pagimdyta kalba, kurios niekas nesibaido savoje erdvėje, ir pasaulis dėl to negriūva. Juodą savo darbą ji pradeda dirbti tada, kai apsimetusi vertybe ima jaukti normalų žmogaus santykį su pasauliu. Keiksmažodžių ir negražių žodžių vartojimas jau virsta savaimine vertybe, neva stiprinančia kūrinio meninį poveikį. Jeigu šiuolaikinis rašytojas savo kūriniuose nepavartoja keiksmažodžių, į jį žiūrima kaip į suakmenėjusią iškaseną, nes žodžio meno kokybė tampa tiesiog proporcinga keiksmažodžių kiekiui kūrinyje. Bent jau rašytojams ir leidykloms taip ima rodytis.

rienei į tarpukojį ir dulkinai ją be jokio pasigailėjimo“. Ir skaitytojai alpsta iš pasitenkinimo, tik ne seksualinio, o dvasinio, kultūrinio. Koks menas! Viešpatie švenčiausias, nustembi, negi netašytą grubumą meniškai galima pavaizduoti tik netašytai grubia leksika? Kodėl negalima viso to pavaizduoti meniškai? Pasiilgome tikrovės? Talentingas rašytojas moka puikiai apsieiti be vulgarybių ir skaitytojo

džių ir negražių žodžių vartojimas jau virsta savaimine vertybe, neva stiprinančia kūrinio meninį poveikį. Jeigu šiuolaikinis rašytojas savo kūriniuose nepavartoja keiksmažodžių, į jį žiūrima kaip į suakmenėjusią iškaseną, nes žodžio meno kokybė tampa tiesiog proporcinga keiksmažodžių kiekiui kūrinyje. Bent jau rašytojams ir leidykloms taip ima rodytis.

VELYKOS

E. Sūdžiūtės nuotr.

Singapūre draudžiama laikyti lėkštutes po gėlių vazonais. Ateis, patikrins, gausi baudą – jokių atvirų talpų stovinčiam vandeniui. Taip jie kontroliuoja uodų veisimąsi. Kai sūnus buvo mažas, jam atrodė, kad uodai yra vampyrų augintiniai. Todėl vis tiek bus, kas jais pasirūpina. Tačiau ir visokie augintiniai kartais kuo nors pasirūpina.

Pavyzdžiui, prieš ketverius metus Šilutės rajone ožkos atkasė Antrojo pasaulinio karo metu nesprogusią vokiečių bombą ir taip, galima sakyti, pradėjo išminavimo darbus. Darbus pratęsė specialistai. Bomba sprogo saugiai.

Saugiai sprogs ir kačiukai už lango. Po palangėmis per morčių katės sprogs. Per Velykas sprogs kiaušiniai vandeny. Regis, sprogti apskritai pavasarį saugu, bet, štai, numirti – ne.

Trijų saujų smėlio kauburėlis; kryžiukas, padirbtas iš negrabiai perlaužtos karklo vytelės; sąsiuvinio lapo skiautė, pridengta apibraižytu permatomos plastmasės gabalėliu, žodžiai (raudonu tušu):

„Če palaidotas vabaliukas
Jyy palaidojo Kotrina Saulius Jieva“

Patys, aišku, ir nugalabino.

Donaldas Kajokas „Velykos“

Lazdynų giraitės baloje iki dangų skrodžiančio riksmo išgąsdinu antį, mane išgąsdina riebus, rubensiškas zuikis. Kvepia juodaisiais serbentais. Guli balti žvėrių kaulai ir permirkusi negyva lapė. Netoliese, pernykščių žolių kuokštynuose, ryškiai žydi žalčialunkis. Žvėrys jaučia, kur reikia mir-ti. O gal tik rim-ti – sufleruotų veidrodinis virsmas žodžio šaknyje.

Tąsyk penkiametis sūnus paklausė: „Kodėl lapės kailis taip dvokia?“ Sakau, kol lapė gali bėgioti, kailį išsivėdina, dabar bėgioti nebegali, todėl jis dvokia. Ilgai tyli, paskui paklausia, ar žodžiai „lapė“ ir „lapkritis“ turi kažką bendro...

Pavasario palaukėse šnabzdasi baltos gauromečių sielos, suteikdamos erdvei vaiskumo. Visai žili – prieš pabaigą. Dangus pasiruošęs keitimui – paimti ir duoti. Laikas, kuris baigia ir taip pat pratęsia save kiekvieną akimirką, gyvena nuolatiniame kisme ir kaityme. O mes, lyg Zenono Elėjiečio strėlė, vienu metu ir judame, ir esame ramybėje kiekviename savo trajektorijos taške.

Žalčialunkį prieš aštuonerius metus pamačiau pirmą kartą. Reagavau vien nuostabumo jaustukais: „Oh! Ach!“ Bet nuojauta išspėjo, kad vietinio kolorito aplinkoje staiga išdygęs pietietiškas spalvų grožis negali būti nekaltas. Atsitraukiau. Ir iš tiesų vėliau perskaičiau, kad nuo kontakto su šia grožybe joks įkvėpimas nekiltų – iškristų dantys, apsėstų kiti bjaurumai. Gal ir visai nu-rim-tum...

Bet štai kiemo višta įkvėpė vištapienių kvapo. Pagavo įkvėpimas – pridėjo kiaušinių. Žiūri, išėjo visai paprasti. Mes pažiūrėjom – visai šventiniai. Kaip pažiūrėsi.

Kinrožių arbatoje virtas kiaušinis nusidažo kosminiais raštais. Ar kada nors pagalvojote, kuo kvepia kosmosas? Anot astronautų, jis turi aštrų skrudinamos mėsos, karšto metalo ir saldokų suvirinimo dūmų kvapų mišinį. Jeigu spoksodami į žvaigždėtus galaktikos takus užuostume ir tikrąjį jų kvapą, romantikos sumažėtų. Tačiau kiaušinio ovalas visada slepia gilų paslapties turinį. Išsilukštenkime.

SINCHRONIJOS IR CREDO: SUSTOJIMAS DRAUDŽIAMAS

Vasario 24–25 d. Vilniaus knygų mugėje parodų rūmuose „Litexpo“ įvyko humanitarinių mokslų daktarės, Lietuvos kultūros tyrimų instituto mokslo darbuotojos Salomėjos Jastrumskytės sudaryto straipsnių rinkinio „Čiurlionis ir pasaulis“ bei mokslinės monografijos „Sinestezijos estetika“ pristatymai, atvėrę netikėtą sinchronijų perspektyvą.

Kūryba dviem lygiagrečioms

„Visų pirma, sinchronijos sąvoka reiškia dviejų ar kelių reiškinių ar procesų laiko sutapimą, vienalaikiškumą. 2015 m. birželio 25–28 d. parodų rūmuose „Litexpo“ dalyvavau „ArtVilnius'15“ ir pristaciau sinestezinę šviesos, garso ir tapybos instaliaciją „Euklidai“. Kitą dieną automobilių stovėjimo aikštelėje pastebėjau įdomų ženklą, kuris man pasirodė kaip *credo* metafora. Nusifotografavau prie jo: „Sustojimas draudžiamas“, – dalijasi S. Jastrumskytė.

Parodų rūmuose „Litexpo“ vykusioje Vilniaus knygų mugėje mokslinėje pristatė dvi savo knygas, viena iš jų – mokslinė monografija „Sinestezijos estetika“, iliustruota autorės meno darbais – minėtos 2015 m. „ArtVilnius'15“ eksponuotos instaliacijos atvaizdais. Pasak kūrėjos, formuojant spalvotą iliustracijų lanką, įvykiai taip veržliai sravo į autonomijos deltą, jog galiausiai, pritariant akademikui Algiui Mickūnui, į knygą susirinko įvairiausių kūrybos laikotarpių reprezentantai, iki tol pabuvoję nemažai užsienio šalių.

„Dabar, kai žvelgiu į ilgus metus rašytą knygą, atkakliai formuotą sinestezijos estetikos teoriją, matau, kad be šių autentišką sinestezinį patyrimą liudijančių, simetrišką filosofiniam mąstymui „fraktalo sparną“ auginančių kūrinių reprodukcijų knyga nebūtų išbaigta, gyva, „sau knyga“. Tai yra kūryba dviem lygiagrečioms“, – sako S. Jastrumskytė.

Mokslinė monografija „Sinestezijos estetika“ aprėpia ilgamečius sinestezijos tyrimus ir originalią sinestezijos estetikos teoriją, kuri tos srities specialistų laikoma kol kas vienintele pasaulyje. „Straipsnių rinkinys „Čiurlionis ir pasaulis“, kurį sudarant teko dirbti pusantų metų, aprėpia 15 metų vykusias Mikalojaus Konstantino Čiurlionio kūrybos tyrimams skirtas konferencijas, kuriose dalyvavau ir pati. Knyga yra tarptautinis polilogas, vienijantis autorius iš Lietuvos, Japonijos, Kinijos, JAV, Ispanijos, Prancūzijos, Danijos, Italijos, Lenkijos ir kitų šalių“, – sako kūrėja.

Knygą „Čiurlionis ir pasaulis“ „Litexpo“ vykusioje diskusijoje pristatė akademikas A. Mickūnas iš JAV, Lietuvos kultūros tyrimų instituto direktorius dr. Rasius Makselis, akademikas Antanas Andrijauskas. O monografijos „Sinestezijos estetika“ pristatyme, vykusioje „Litexpo“ Kino salėje, dalyvavo akademikas A. Mickūnas, prof. Naglis Kardelis, dr. Vytautas Rubavičius, akademikas A. Andrijauskas.

„Šios knygos pristatymas buvo palydėtas dar vieno netikėto sutapimo – pristatymo išvakarėse iš Lietuvos tyrimų instituto mokslinės sekretorės Sandros Kuliešienės sulaukiau pasiūlymo knygos pristatymo metu Kino salės ekrane demonstruoti savo meno kūrinių skaidres. Taip knygos pristatymo diskusiją papildė 137 darbų prezen-

tacija, anot prof. N. Kardelio, sinesteziskai, sinergiškai ir simfoniškai suvienijusio meno kūrybos plotmes – mokslinę ir meninę. Abiejų knygų pristatymuose diskusijų dalyviai su publika dalijosi apmąstymais ir išvalgomis“, – sako S. Jastrumskytė.

„Ši knyga yra pribloškianti“

Pateikiame diskusijos fragmentus iš mokslinių straipsnių rinkinio „Čiurlionis ir pasaulis“ pristatymo.

Akademikas A. Andrijauskas:

– Iš kolektyvinių leidinių, pasirodžiusių per pastaruosius dešimtmečius, šis Salomėjos sudarytas rinkinys „Čiurlionis ir pasaulis“ yra didžiausias ir svariausias. Be to, rytoj pristatysime kitą išpūdingą Salomėjos knygą „Sinestezijos estetika“. Šios dvi didelės knygos rodo, kad į mūsų pasaulį atėjo visiškai naujo lygio tyrinėtojas.

Autorė S. Jastrumskytė:

– Daug metų galvoju, kad Čiurlionis mums yra tapęs interpretavimo modeliu, o gal net ir metodu. Netgi refleksijos ir savirefleksijos metodu. Mes mąstome ir jaučiame iš savo laikmečio, iš savo esamybės ir netgi būsimybės, Čiurlionį naudodami kaip būdą, kaip prizmę. Bet kokia interpretacija yra susijusi su mūsų čia ir dabar – „čia Rodas, čia šok“, yra toks senovės graikų posakis, tad šokame šią akimirka, interpretuojame šią akimirka ir pasitelkiame Čiurlionį savo interpretacijos šokiui. Gimė ši knyga kaip 15 metų *summa summarum*: Druskininkuose vyko Čiurlioniu skirtos konferencijos, man teko garbė jose būti nuo pačių pirmųjų. 2004 m. Mokslo taryboje laimėjusi konkursą, turėjau parengti šią knygą iš per tuos metus skaitytų pranešimų pagrindu parašytų straipsnių. Tai buvo erdvas procesas, intensyvi komunikaci-

Salomėjos Jastrumskytės asmeninio archyvo nuotraukos.

ja su daugybės pasaulio šalių autoriais ir su visais teko derėtis. Jie per 15 metų kada ką rašė, pamiršę, jei ką ir turi, tai eskizo pavidalu, – laimei, kad dar atsiranda tas rankraštis. Tad epistolinis žanras susiformavo labai keistas, kurio pagrindinis motyvas buvo maldavimas – „teksto maldavimas“. Kai man teko struktū-

ruoti milžinišką medžiagą, Babelį tikraja to žodžio prasme, pasirinkau savitą struktūrą – skyrių pavadinimai yra vieno žodžio. Toji lakonika – tai adatos smaigalys, sutelkiantis prasmę: kuo mažiau kalbos, tuo daugiau iškalbos. Taip pat tai yra žemėlapis, mus vedantis nuo abstrakčiausių dalykų – „žvalgykis nuo aukštų bokštų, kaip sako Čiurlionis“. „Sako“ – atkreipkite dėmesį, kodėl noriu pabrėžti dabartinį laiką, – ir toliau, tolyn, iki asmeninių dalykų, iki betarpiškumo, iki kiekvieno asmens sąlyčio su savimi pačiu ir galiausiai iki dialogo su Čiurlionio asmeniu. Net polilogas galiausiai vis tiek virsta dialogu – tai yra neišvengiama. Dialogiškos sąmonės neišsilenksi – monologas yra neįmanomas.

Akademikas A. Mickūnas:

– Salomėja minėjo interpretaciją – viena galingų teorinių ir metodologinių prielaidų yra interpretacija. Bet yra daug interpre-

tacijų, tad viena svarbiausių šiuo atžvilgiu yra metodologinė. Tai yra taip: kiekvienas kūrinys turi būti suvokiamas savo kultūros, savo dabarties rémuose. Bet, suradus Čiurlionio dabartyje jo meno klodus, jie leidžia mums atverti kitų laikų meno darbus ir atverti juos taip, kaip jie patys to nebuvo matę. Taigi įvedama į savo dabartinės interpretacijos klodus, kurie galiojo, bet nebuvo pastebėti. Čiurlionis priklauso tai bangai menininkų, kurie atvėrė meno klodus, bet ne meną. Yra skirtumas tarp meno ir estetikos. Estetika turi bendrą reikalą su pasauliu. Menai turi bendrą reikalą su įvykiais ir daiktais. Bet tie meno darbai pasirodo estetikoje – estetika turi visai kitokius klodus. Juos aš vadinau, ir gal kiti vadina, kosminiais pasaulio klodais. Jie nėra nutapyti, jie turi savo pačių eigą. Mes pagauname tą kosminę estetiką, ką Čiurlionis apčiuopia. Visi jo darbai yra nulemti tos pagavos, kurioje daiktai nėra esmiški, nėra pilni, jie irgi yra judrūs – jie „esminasi“. Tos gėlmės nėra nei spalvos, nei daiktų savybės, bet jos parodo, kaip mes gyvename kosmose. Tie klodai, kurie atveria daiktus, yra estetika. Sensualumas mus pagauna prieš mums matant daiktus. Čiurlionis savo kūriniuose neišreiškia jausmų – tik modernybėje tai yra įmanoma, kitur pasaulyje tai būtų banalybė. Čiurlionis nėra psichologas – jis yra kosminis estetikas.

Dr. R. Makselis:

– Man netgi norėtusi šią knygą vadinti ne „Čiurlionis ir pasaulis“, bet „Čiurlionis ir pasauliai“, nes yra dar viena labai graži metafora, kurią Salomėja panaudojo įvade: visi tie žmonės, kurie pateikė savitas išvalgas šioje knygoje, tarsi yra veikiami jo gravitacijos. Kalbant apie patį leidinį, jis man primena vieną patirtį, susijusią su Čiurlioniu, kai tikriausiai 2008 m. buvo atvežta paroda, įvairių meno srovių pavyzdžiai, ir mes pirmą kartą pamatėme Čiurlionį meno istorijos kontekste. Ta patirtis buvo pribloškianti, panašiai kaip ir ši knyga yra pribloškianti, tuoj paaiškinsiu, kodėl. Pamačius visą meno kontekstą, – simbolizmas, ekspresionizmas, metafizinė tapyba – labai daug visko buvo, – gali kilti pirmas išpūdis, kad norime ištrinti patį Čiurlionį įvairiose

► Atkelta iš 6 p.

srovėse. Bet rezultatas visiškai priešingas: po to, kai susipažįsti su visu kontekstu, suvoki, koks vis dėlto unikalus ir savitas yra Čiurlionis. Lygiai tokia pati būseną mane apėmė, kai atsiverčiau šios knygos turinį, kuris iš karto prabėgo taip svaiginančiai, atrodo, kad esu labai aukštai pakilęs, o ten didžiausia įvairovė: temų įvairovė, kalbų įvairovė, įvairių tautybių žmonių išvalgos ir skirtingų kartų įvairovė. Kai išgilini į tos struktūros logiką, pačią knygos architektūrą – nuo abstrakčiausio iki konkrečiausio lygmens, – man atrodo, kad ta architektūra kartoja Čiurlionio „Rex“.

Autorė S. Jastrumskytė:

– Šį leidinį išdėliojus kaip bizantišką mozaiką, per ją tektų keliauti 30 dienų ir 30 naktų, o mums liko tik 30 minučių. Galvojant apie Čiurlionio tyrimų tęstinumą, po šios knygos man kilo sumanymas, kad viena Čiurlionio tematikos konferencija būtų skirta vienam kūriniui. Taip gimė Čiurlionio sonatų analizės ciklas, pirmoje tokioje konferencijoje dalyvavau ir pati, po to tęstinumas perėjo kitiems žmonėms. Toji idėja yra kaip savotiškas atsakymas tarpdiscipliniškumui, kurio metodologija jau labai išskydusi, nebeturinti „nei ašies, nei ašakų“, t. y. joje nebėra struktūros ir įtampos. Aš laikyčiau šią knygą izomorfiniu mineralu, kurį galima sukoti prieš mūsų sąmonės šviesą ir išgauti kaskart vis kitą struktūros atvaizdą. Ši mintis buvo ir koncepcijoje, kurią parašiau tam naujam konferencijų ciklui „Sonatiniai Čiurlionio garsovaizdžiai“, norėdama, kad tęstinumas būtų telkiant kuo skirtingesnių sričių žmones, kad Čiurlionis nebūtų apsaugotas nuo naujų temų ir netgi nuo naujų mokslo disciplinų. Taip pat tai yra lūkestis naujos paradigmos, ateityje paliesiančios visas mokslo sritis.

„Knyga turi pasaulinio masto įtaką ir vertę“

Pateikiame diskusijos fragmentus iš mokslinės monografijos „Sinestezijos estetika“ pristatymo.

Akademikas A. Mickūnas:

– Tai vienas geriausių darbų toje srityje ir mes jį netrukus išleisim angliškai. Jau nustatyta, sutvarkyta visa sistema. Tai reiškia, kad ši knyga turi pasaulinio masto įtaką ir vertę. Ta tema – sinestetika – yra labai sena ir labai nauja. Bet Salomėja ją išvysto iš visų pusių – ir iš biologijos, ir iš chemijos, ir iš smegenų fiziologijos, ir iš empirinės patirties, ir iš istorijos, ir iš kitų pasaulių, tenai būtų Rytų pasauliai ir visa kita. Tai čia yra išsamiausias tos temos darbas pasaulyje, kiek aš žinau.

Prof. N. Kardelis:

– Ši knyga unikali tuo, kad ne tik pats objektas yra sinestezija, bet taip pat būdas, kuriuo problema ištirta ir išgilinta į objektą, yra sinesteziškas. Sakyčiau, tai yra tekstas, kuriame į šį fenomeną pažiūrėta taip stereometriškai ir sinestezistiškai, sinergiškai, simfoniškai – daugybę galima būtų graikiškų žodžių su priešdėliu „sin“ ir kokia nors šaknimi pavaruoti, kurie gerai Salomėjos metodu nusakytų: toks, sakytume, sutelktinis, į vieną stereometrinių tokią tūrišką visumą sutelkiantis šitą objektą. Neįmanoma tokio įvairiapusio fenomeno tirti plokščiai ir tai yra aukščiausias pilotazas, kai pats tyrimo būdas, mąstymo būdas, aprašymo būdas atitinka patį objektą. Aristotelis sakydavo, kad tam tikro objekto tyrimo metodas turi atitikti objekto prigimtį – tai čia puikiausiai atitinka sinestezijos prigimtį. Kaip ir prof. A. Mickūnas sakė, kad

tai yra iš esmės vienintelis pasaulyje bent jau mums su Algiu žinomas veikalas, kuriame iš tiek įvairių požiūrio kampų yra pasižiūrėta į šį fenomeną, nes paprastai turime schizmą tarp analitinių filosofų ir kontinentinių ar tarp filosofų ir, pavyzdžiui, neuromokslininkų, ar ten filosofų ir menotyrininkų ir kiekvienas iš labai siauros perspektyvos tyrinėja šį fenomeną. Tai sinesteziją tyrinėja nesinestezistiškai, o Salomėja pasižiūrėjo būtent iš tų pačių įvairiausių perspektyvų ir dėl to darbas brendo labai ilgai. Mes laukėme labai ilgai šitos puikios knygos, žinome, kad ji turi gimti. Ir Salomėja kaupė tą intelektualinį potencialą ir iš tiesų galbūt būtent tik ji ir galėjo parašyti tokį veikalą, nes teoriniu požiūriu yra labai stipri mokslininkė. Ji taip pat yra menininkė, poetė ir dailininkė, jos veikla yra sutelktinė, sinestezistiška, sinergiška. Ir čia matyti išmanymas pačios įvairiausios ir egzotiškiausios mokslinės literatūros, pačios naujausios mokslinės priegios pasitelkiamos. Tie darbai savaime, sakyčiau, labai siauri ir Salomėja juos susintetina. Taip pat ji yra ne tik ta, kuri integruoja skirtingus, svetimus požiūrius, bet yra ta menininkė, mokslininkė, filosofė, kuri labai originaliai mąsto ir šis jos mąstymo gyvumas prisidėjo tokį darbą rašant, tokį projektą įgyvendinant. Mes su Viktorija Daujotyte apie Salomėją daug esame kalbėję, ir su profesoriumi A. Andrijausku. Jie visi vieningai sutaria, kad tai viena talentingiausių mąstytojų ir tyrinėtojų, kurie gilinosi į šią sritį pasaulyje, o Lietuvoje ji apskritai yra unikali.

Dr. V. Rubavičius:

– Iš tiesų bet kam būtų labai sunku kalbėti apie šią knygą, nes knygoje tiesiog yra labai daug visko ir tie pjūviai be galo skvarbūs ir įvairūs. Manau, kad skaitytojui bus nepaprastai įdomu, bet ir labai sunku. Jo laukia labai sunki kelionė dar ir dėl to, kad yra keblu suderinti tą vaizdinį, kurį mes turime apie meną ir menininką, šiuolaikinį vaizdinį. Sakykime, modernybės laikų vaizdinį ir sinestezijos estetikos potencialą. Knygoje tas vaizdinys yra nepaliaujamai ir teoriškai, ir praktiškai perženginėjamas

dar vienoje labai svarbioje plotmėje – lyginamuosiuose civilizacijų tyrinėjimuose. Manau, kad skaitytojai su tam tikru civilizacinio supratimo turiniu tą knygą skaitys vienaip, o gryni menininkai, modernistai ar postmodernistai, tą knygą skaitys kitaip.

Akademikas A. Andrijauskas:

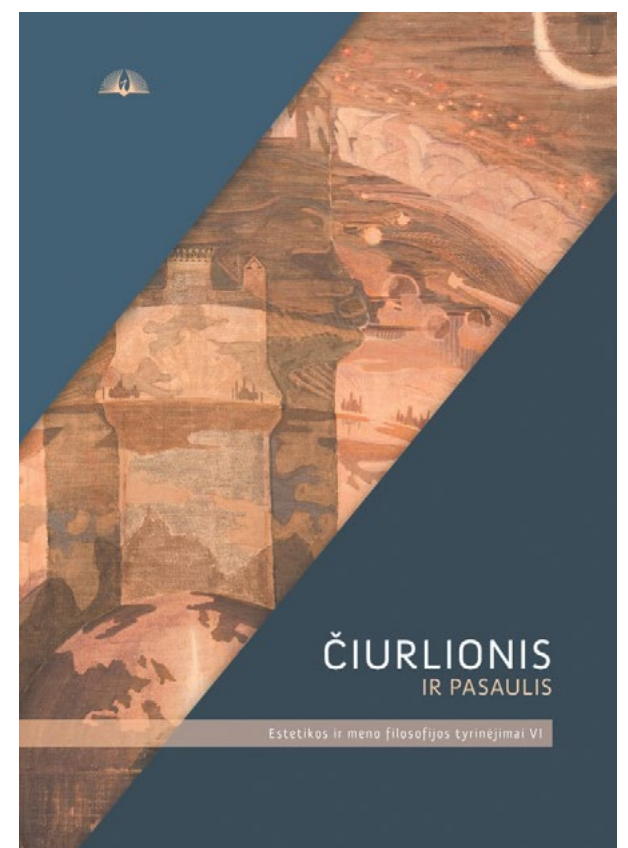
– Ir aš džiaugiuosi, kad galų gale atėjo tas laikas. Tai, ką mes su V. Rubavičiumi sakėme apie ją, – kad reto talento žmogus, nepaprastai kūrybingas. Šis veikalas nepaprastai svarbus, fundamentalus. Kai pradėjo dirbti su šia tema, ji ir pasaulyje buvo

unikali, ir tik per pastaruosius trejus–ketverius metus pasirodė nemažai straipsnių įvairiuose leidiniuose, vadinasi, Salomėja savo intuicija žvelgė toliau ir suvokė, kas iš tikrųjų bus labai svarbu.

Akademikas A. Mickūnas:

– Taigi nėra paskutinio žodžio – gal niekada nebus paskutinių žodžių. Dėkui Salomėjai už tokį galingą darbą ir tęsim jį toliau. Laimingai.

Parengta pagal S. Jastrumskytės medžiagą.

GERIAUSI MOKSLEIVIŲ DARBAI TAPS ATVIRUTĖMIS

Šią savaitę Šiaulių dailės mokykloje vyko tarptautinis moksleivių piešinių konkursas „Gamta – didelis stebuklas“, skiriamas Pasaulinei Žemės dienai pažymėti.

Dailės mokykla konkursą „Gamta – didelis stebuklas“ organizuoja kelerius metus iš eilės, tad jis išaugo iki tarptautinio renginio. Piešinius konkursui siuntė net 161 mokyklos mokinys ne tik iš Lietuvos, bet ir iš Latvijos, Ukrainos. Šiaulių dailės mokykloje mokosi 11 ukrainiečių, į konkursą sulaukta darbų ir iš karo kančiamos Odesos.

Konkurso darbų vertinimo komisiją sudarė patyrę mokytojai, Dailininkų sąjungos nariai. Jie turėjo labai rimtos veiklos – reikėjo įvertinti net 1 240 piešinių. Komisijos nariai turėjo tikrai sudėtingą užduotį, nes gauti darbai įdomūs, kūrybiški, įvairūs.

Darbai vertinti keturiose amžiaus grupių kategorijose: 1–4, 5–6, 7–8 ir 9–12 klasių. Kiekvienoje amžiaus grupėje išrinkti laureatai ir nominantai. Komisijos nariai vertino darbus, nežinodami autorių pavardžių.

Konkurso laureatai bus apdovanoti padėkos raštais, dailininkų reikmenimis ir labai smagiu prizu – atvirutėmis su nugalėtojų piešiniais. „Smagu, kad šiais metais konkurse aktyviai dalyvavo vyresniųjų klasių moksleiviai“, – išpūdziais dalijosi mokytoja Gitana Kaltanienė ir pridūrė, kad Šiaulių dailės mokykla labai dėkinga mokytojams, parengusiems moksleivius konkursui: darbai sužavėjo nuoširdumu, jautrumu ir technika įvairove.

Vyriausiųjų – 9–12 klasių – amžiaus grupės laimėtojai: I vieta – Elena Juknevičiūtė, dvi II vietos – Kamilė Jasiūnaitė, Ugnė Macionytė, trys III vietos – Justė Barauskytė, Miglė Navašinskaitė ir dešimt nominantų.

Konkurso „Gamta – didelis stebuklas“ laureatai ir nominantai bei jų darbai bus paskelbti Šiaulių dailės mokyklos interneto puslapyje ir feisbuko paskyroje.

Konkurso sumanytojų ir organizatorių komanda – Šiaulių dailės mokyklos mokytojai Gitana Kaltanienė, Kristina Rupšienė, Rinal-

das Damskis ir direktoriaus pavaduotoja ugdymui Gedutė Grigaliūnaitė. „Konkursas yra draugiškas visos mokyklos darbas“, – sakė G. Kaltanienė.

Savaitraščio „Etaplius“ priedo „Kvadratas. Meno teritorija“ skaitytuos kviečiame pasigrožėti vyriausiųjų konkurso laureatų darbais.

► I vieta – Elena Juknevičiūtė.

► Trys III vietos – Justė Barauskytė, Miglė Navašinskaitė, Gabrielė Toliautaitė.

► Dvi II vietos – Ugnė Macionytė, Kamilė Jasiūnaitė.

„Kvadratas. Meno teritorija“
Nemokamas savaitraščio „Etaplius“ priedas
Leidžiamas nuo 2022 m. sausio 28 d.
Tilžės g. 74, LT-78140, Šiauliai.
Įm. k. 300618252.
PVM kodas LT100002852714.

Leidžia VšĮ „Šiauliai plus“ kartą per mėnesį –
paskutinį kiekvieno mėnesio penktadienį.
9 000 egz.

Leidinyi platinamas kartu su
savaitraščiu „Etaplius“.
Leidinį galima rasti partnerių įstaigose.

www.etapius.lt
Redakcija: redakcija@etapius.lt
Reklama: reklama@etapius.lt
Tel. 8 700 12 161.
Direktorė Giedrė Brazlauskaitė.

Vyr. redaktorė Oksana Laurutyte.
Dizainerė Emilija Sasnauskaitė.
Kalbos redaktorė Elena Monkutė.

Rėmėjai:

Partneriai:

Kviestiniai autoriai:

Lietuvos dailės teoretikas,
kritikas Virginijus Kincinaitis;
humanitarinių mokslų daktaras
docentas Vigmantas Butkus;
vizualiųjų menų asociacijos „Anima Mundi
Academy“ filosofas Jurgis Dieliautas.

**„Kultūra yra plonytis sluoksnelis,
kurį gali ir lietus nuplauti.“**
Erichas Marija Remarkas

**Kad lietus nenuplautų, tapkite
KVADRATO sergėtoju!**

Jūsų parama bus skirta kultūros leidiniui
„Kvadratas. Meno teritorija“ stiprinti.
Gavėjas: VšĮ „Šiauliai Plus“,
paramos sąskaita: LT567300010098028897,
AB „Swedbank“.
Kaip paskirtį nurodykite: „Parama Kvadratai“.